

نگاهی به موانع آموزش بزرگسالان

یادگیری، سن و سال نمی‌شناسد

زهرا محمدی

مربی مرکز آموزش بهوزی
دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان پس از مطالعه مقاله:

- اهداف آموزش بزرگسال را بشمارند.
- موانع آموزش بزرگسال را شرح دهند.
- راهکارهای مؤثر در آموزش بزرگسالان را بیان کنند.

مقدمه

علمی و مهارتی آموزش دهنده که برای داشتن آموزشی جامع می‌بایست به تمام این اجزا توجه و برای هر یک به گونه‌ای برنامه‌ریزی کرد که بهترین نتیجه حاصل شود. به طور کلی هدف از آموزش، تربیت شهروندی آگاه، خلاق، متعهد و مسؤول است که به استقلال سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور کمک کند؛ لذا آموزش بزرگسال باید ضمن افزایش اعتماد به نفس در بزرگسال از طریق افزایش دانش، با خرافات و باورهای غلط، برخورد منطقی داشته باشد، مثلاً در اپیدمی کرونا باور غلط تأثیر مثبت مصرف مواد مخدر و سیگار در کاهش بروز کرونا، باعث افزایش مصرف کنندگان مواد مخدر شد، بنابراین یک آموزش بموقع، مؤثر و علمی از هزینه‌های سنگینی که پیامد یک باور غلط است پیشگیری می‌کند. در ادامه به چند مورد از اهداف آموزش بزرگسالان اشاره می‌شود:

- آگاهی دادن به بزرگسالان: این هدف با آگاه سازی

شرلی واترز: یادگیری بزرگسالان چند بعدی است و در آموزش بزرگسال علاوه بر دانش، باید به ارزش‌های فردی، هویت فرهنگی و رفاه جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی و اقتصادی توجه شود.

آموزش به بزرگسالان علاوه بر افزایش دانش باید مقوله‌های مهارت‌های ارتباطی، سازگاری، خودسازی، اثر بخشی سازمانی و گروهی را توسعه دهد؛ لذا طبق تحقیقات شرلی واترز، یادگیری بزرگسالان چند بعدی است و در آموزش بزرگسال علاوه بر دانش، باید به ارزش‌های فردی، هویت فرهنگی و رفاه جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی و اقتصادی توجه شود. تنها راهی که مراکز آموزشی می‌توانند مؤثر باشند ارایه آموزش جامع برای زندگی سالم است. این آموزش‌های جامع برای کشور مزایای اقتصادی خواهد داشت مثلاً استفاده از کلاه ایمنی در کاهش تصادفات و استفاده از ماسک در کاهش بیماری کرونا و هزینه‌های ناشی از آن‌ها در رفاه اقتصادی کشور مؤثر است. با توجه به این که در مجله بهورزی شماره ۱۰۹، به اصول آموزش بزرگسالان اشاره شده است، در این مقاله به اهداف آموزش و موانع و راهکارها می‌پردازیم.

۳ رویکرد اصلی آموزش بزرگسال مفهومی است که در توسعه و رشد اقتصادی پایدار و توانمندسازی افراد نقش کلیدی دارد. طبق نظر مارکز و همکاران (۲۰۰۵)، اساساً سه رویکرد اصلی در آموزش وجود دارد؛ رویکرد تغییر رفتار، رویکرد خودتوانمندسازی و رویکرد اقدام جمعی. برای ایجاد تغییر رفتار باید تغییر در تفکر ایجاد کنیم تا به هدف برسیم و در این زمینه از مدل‌های آموزش بهداشت مانند عمل مستدل، رفتار برنامه‌ریزی شده، باور سلامت و انگیزش محافظت، استفاده می‌شود. رویکرد خود توانمندسازی به کنترل درونی و بیرونی فرد برای تصمیم‌گیری در تمام جنبه‌های زندگی می‌پردازد تا به خودکارآمدی دست یابد، اما در مسأله بهداشت، رویکرد سوم (مداخلات مبتنی بر اجتماع) و آموزش جمعی مورد توجه است.

اهداف آموزش به بزرگسال

جانسون، آموزش بزرگسال را در ۵ بلوک اصلی طبقه‌بندی می‌کند؛ گیرنده آموزش، محتوای آموزش، ساختار قانونمند برای ارایه، روش ارایه محتوا و سطح

- در آموزش سلامت بزرگسالان، تعالی رفتارهای سالم در جامعه اعم از سلامت محوری در رفتار و نگرش سیاستمداران، ارتقای سلامت در برنامه‌ریزی‌های محلی و رفتارهای سلامت گرایانه دنبال می‌شود.
- هدف آموزش سلامت، این است که با نهادینه کردن سلامت به عنوان یک ارزش اجتماعی، تشویق بزرگسالان به استفاده صحیح از خدمات بهداشتی، آگاه کردن آنها نسبت به نیازهایشان و اولویت‌بندی نیازها و جلب همکاری و مشارکت بزرگسالان به جامعه سالم دست پیدا کنیم.
- آموزش سلامت تقاضای استفاده از خدمات درمانی را در طول زندگی افراد کاهش داده و موجب «افزایش عمر با سال‌های بیشتر و سالم‌تر» خواهد شد. بنابراین این می‌تواند در کاهش تقاضا و هزینه‌های خدمات درمانی بسیار مؤثر باشد.
- دیدگاه آینده نگرانه آموزش سلامت، با نگاه به مکتب اصالت «نشاط»، اهمیت آموزش سلامت را به عنوان رویکردی برای توانمندسازی مردم و جوامع با هدف برخورداری از یک زندگی با کیفیت و پرنشاط نشان می‌دهد.

موانع و مشکلات یادگیری بزرگسالان

- **حجم زیاد اطلاعات:** یکی از مشکلات به‌روزان برای آموزش بزرگسالان، حجم زیاد مواد آموزشی و تنوع مطالب است. راه مقابله با این مشکلات، اولویت‌بندی عناوین و تهیه فهرست آموزشی و توجه به موضوعات کلی و کاربردی در هر زمینه است. این کار به به‌روز کمک می‌کند تا دقیقاً آنچه را که فراگیران به آن نیاز دارند به آنها آموزش دهد و همچنین بر نحوه و میزان یادگیری فراگیران نظارت کامل داشته باشد.
- **آموزش شتابزده:** برای پرهیز از شتاب‌زدگی در آموزش، هر مربی یا آموزش دهنده‌ای باید سرعت مناسب در تدریس را با پرسش از فراگیران، بررسی کند و ببیند آیا فراگیر بدون زحمت مطالب را درک می‌کند؟
- **محدودیت مربوط به زمان اجرای دوره‌های آموزشی:** برای حل این مشکل با توجه به زمان کاری مراکز خدمات جامع سلامت و خانه‌های بهداشت و

یکی از مشکلات به‌روزان برای آموزش بزرگسالان، حجم زیاد مواد آموزشی و تنوع مطالب است. راه مقابله با این مشکلات، اولویت‌بندی عناوین و تهیه فهرست آموزشی و توجه به موضوعات کلی و کاربردی در هر زمینه است.

- و انتشار دانش علمی در باره پیشگیری از بیماری‌ها و ارتقای سلامت تحقق می‌یابد. آگاهی یافتن موانع پیش‌دآوری و پندار نادرست را از بین می‌برد.
- ایجاد نگرش مثبت، هدف دوم آموزش سلامت بزرگسالان بوده و چه بسا مهم‌تر از هدف اول است زیرا تنها آگاه کردن کافی نیست و بزرگسالان باید مجاب و علاقمند شوند که عادات و روش زندگی خود را دگرگون سازند.
- رفتار سلامت، نهایت هدف آموزش سلامت، تغییر رفتار و جایگزین کردن رفتارهای منجر به سلامت در جامعه است.
- آموزش سلامت با بالا بردن سطح دانش و مهارت بزرگسالان به آنها کمک می‌کند تا بتوانند در مورد سلامت خود و خانواده و جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند تصمیم‌گیری کنند.

خانه بهداشت لازم است. خانه بهداشت مکانی است که می‌بایست برای استفاده عموم و افراد سالمند و کم‌توان، بهسازی شده باشد. استفاده از وسایل آموزشی مؤثر هم با توجه به معلولیت فراگیران، در نظر گرفته شود. همچنین توانایی‌های حسی و حرکتی در سنین بزرگسالی مانند قدرت بینایی، شنوایی بتدریج رو به کاهش می‌گذارد که این مسأله نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

- **احتمال تکراری بودن مطالب:** چون بزرگسالان معمولاً تجربه زیادی دارند پس احتمال اینکه مطالب دوره آموزشی برای آن‌ها تکراری باشد، وجود دارد. شما نمی‌توانید بزرگسال را برای آموزش مطالب تکراری اجبار کنید. اما مشکل اینجاست که گاهی بعد از پایان دوره آموزشی متوجه می‌شویم مطالب برای فراگیران تکراری بوده است. بنابراین در ابتدای شروع تدریس سؤالاتی برای ارزیابی سطح اطلاعات فراگیران پرسیده شود.

- **نکات پیچیده و مبهم:** برای آموزش بزرگسالان لازم است همواره از مثال‌های ملموس و گوناگون و نزدیک به ذهن فراگیران استفاده شود.

- **کمبود وقت:** کمبود زمان، مشکل مشترک بین هر دو گروه آموزش دهنده و آموزش گیرنده است به این صورت که فراگیران وقت کافی برای حضور در کلاس را ندارند و آموزش دهندگان فرصت کافی برای اجرای همه تمرینات در اختیارشان نیست. اگر آموزش بزرگسالان به شکل راه دور انجام شود، بزرگسال می‌تواند بر محتوای دوره کنترل داشته باشد و زمان آموزش و تمرین را مطابق با برنامه زندگی خود تنظیم کند.

- **ویژگی‌های عاطفی:** ویژگی‌های عاطفی، تجارب آموخته شده، نظام فکری و سایر خصوصیات روانی بزرگسالان با کودکان متفاوت است؛ لذا توجه به این خصوصیات امر یادگیری را تسهیل می‌کند.

- **غیر اجباری بودن آموزش:** کودکان به حکم ضرورت‌های اجتماعی، فرهنگی یا قانونی به مدرسه می‌روند ولی بزرگسالان اجباری برای

اشتغال بزرگسالان در این بازه زمانی می‌توان از امکاناتی مانند تهیه فیلم و فایل صوتی جهت استفاده در شبکه‌های اجتماعی بهره گرفت.

- **دشواری موضوع آموزشی:** برخی موضوعات آموزشی، پیچیده‌اند و برای آموزش بهتر آن‌ها باید موضوع را لایه‌به‌لایه و در چند مرحله آموزش دهید و مراحل کار را به شکلی برنامه‌ریزی کنید که فراگیر بتواند هر مرحله را بخوبی یاد بگیرد. با پرسش‌های کاربردی از متن و گرفتن بازخورد از یادگیری فراگیران، اطمینان حاصل کنید.

- **عدم تمرکز حواس:** هر یادگیرنده‌ای امکان دارد حین آموزش حواسش را روی مسایل دیگری متمرکز کند. باید با گوشزد کردن اهمیت موضوع و نتیجه اجرای مفاد آموزشی و پرداختن به موضوعات مهم از حواس‌پرتی فراگیران جلوگیری کنید.

- **نگرانی و ناراحتی:** اگر احساس می‌کنید فراگیر احساس نگرانی می‌کند یا به هر دلیل ناراحت است او را در وضع راحتی قرارداده و نگرانی‌اش را برطرف کنید.

- **سطح یادگیری متفاوت:** انسان‌ها از حیث یادگیری با هم متفاوتند. در نظر گرفتن استعداد فراگیر و آموزش همراه با صبر و حوصله برای بهورز یا مراقب سلامت، یک اصل مهم در ارائه خدمت است.

- **توانایی جسمانی متفاوت:** در نظر گرفتن وضعیت جسمانی فراگیران برای حضور در مکان آموزشی مانند

برای آموزش بزرگسالان لازم است همواره از مثال‌های ملموس و گوناگون و نزدیک به ذهن فراگیران استفاده شود.

این کار ندارند مگر فایده‌ای در این کار ببینند؛ لذا آموزش‌ها باید کاربردی و متناسب با نیازهای شغلی و حرفه‌ای فراگیران باشد.

با درک مشکلات و موانع آموزش بزرگسال و نحوه برنامه‌ریزی و اقدام آن‌ها برای رفع مشکل، یک الگوسازی در ذهن آموزش دهنده شکل می‌گیرد و یک تجربه خلاقانه برای بهبود فرآیند آموزش را رقم می‌زند. از آنجا که استفاده از مدل‌های آموزش بهداشت، ما را سریع‌تر به هدف تغییر تفکر و در نتیجه تغییر رفتار رهنمون می‌کند لذا باید در مداخلات آموزشی خود ضمن توجه به موانع و راهکارهای مطرح شده، از این الگوها نیز برای ترغیب به یادگیری بهره جست.

نتیجه‌گیری

آموزش بزرگسالان به شرایطی چون محتوای دروس، عوامل آموزش قبلی، تجارب قبلی فراگیران، عوامل

فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، امکانات و تسهیلات آموزشی، وابسته است که هر کدام از آن‌ها می‌توانند، به عنوان مانعی بر سر راه آموزش، باشند. با استفاده از راهکارها و خلاقیت آموزش دهنده می‌توان این موانع را از سر راه برداشت. آموزش بزرگسالان بر پایه این باور شکل می‌گیرد که آموختن، مقطعی نیست و آموزش مداوم و بازآموزی در ارتقا و حفظ رفتارهای سلامت ضروری است. حضور فعال و مؤثر بزرگسالان در همه عرصه‌های شخصی و اجتماعی در گرو دانش و آگاهی، مهارت و درک و نگرش آنان است. قرار دادن بزرگسالان در مسیر یادگیری، برای ایفای شایسته نقش‌هایی که بسرعت تغییر می‌یابند، لازم است. بررسی دقیق مفهوم آموزش، اهداف و موانع آموزش بزرگسالان ما را در جهت آموزشی مؤثر هدایت می‌کند.

پیشنهادها

- برنامه‌ریزی برای آموزش به روش‌های مشارکتی و فراگیرمحور که مورد توجه بیشتر در آموزش بزرگسالان است، انجام شود.
- در نظر گرفتن یک واحد درسی تحت عنوان اصول آموزش و بازآموزی بزرگسال در آموزش به‌ورزان و دوره‌های کارشناسی بهداشت عمومی و مامایی گنجانده شود.

منابع:

- Liashenko, O. (2020). "ADULT EDUCATION: BENEFITS, OBSTACLES, PRIORITIES." *Economics, Finance and Management Review*(3): 95-102.
- E. Kozlova and M. Novak, "State Strategy for Adult Education," 2021 1st International Conference on Technology Enhanced Learning in Higher Education (TELE), 2021, pp. 182-186, doi: 10.1109/TELE52840.2021.9482764.
- رضانی سیده گل افروز، مهنی امید، عزیزی نعمت‌اله. چالش‌های آموزش بزرگسالان و راهکارهایی جهت بهبود: پژوهش زمینه‌ای. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی شدن). ۱۳۹۷ [cited 2021 October 18];8(29):115- Available from: <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=499975>
- موسوی، سید حامد، ۱۳۹۳، اهمیت و ضرورت آموزش بزرگسالان، نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مردودشت، undefined,undefined, <https://civilica.com/doc/338679>,
- یان پ. آلبری، مارکوس موناو. مترجم: محدثه کاکو جویباری، احمدعلیپور. مفاهیم کلیدی در روان‌شناسی سلامت. چاپ اول: انتشارات مانیا هنر؛ ۱۳۹۹